

***“Mende Sığar İki Cahan,
Men bu Cahana Sığmazam”***

**Ulu Ozanlardan
Hakk İçin Derisi Yüzülen, Sözünde Dirilen
Seyyid Nesîmî Paneli**

***Aschaffenburg Cemevi
30 Kasım 2025***

Aschaffenburg Cemevi, 30 Kasım 2025 tarihinde ünlü ozan Seyyid Nesîmî'nin hayatı, eserleri ve felsefesi üzerine çok keyifli bir sunum gerçekleştirdi. Sunum, Dr. Bülent Keleş'in moderatörlüğünde ve âşık Ali Çam'ın nefesleri eşliğinde, Doç. Dr. İlgar Baharlu tarafından yapıldı.

CEMEVİ ASCHAFFENBURG

**Ulu Ozanlardan
Hakk için derisi yüzülen,
sözünde dirilen
Seyyid Nesîmî**

PANEL

30.11.2025 | 14:00

DOÇ. DR. İLGAR BAHARLU
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama
Enstitüsü Müdürü

ALİ ÇAM
Müzik

DR. BÜLENT KELEŞ
Moderatör

Giriş ücretsizdir

AUHOFSTR. 4-B | 63739 ASCHAFFENBURG

20
20. Yılı
Jahangir
Aksever
Aschaffenburg

Etkinlik, Aschaffenburg Cemevi Başkanı Ali Altan'ın kısa bir selamlama konuşmasıyla başladı.

Ardından zâkir Ali Çam, Nesîmî'nin bir deyişini Cemevi salonunda yankılandırarak etkinliğe derinlik kattı.

*Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır
Çağırma meclis-i riyaya bizi
Biz şerbet içmeyiz dolumuz vardır
Bizim söyleyecek sözümüz vardır*

...

***Nesîmî** esrarı fas etme sakın
Ne bilsin ham ervah likasın hakkın
Hakkı bilmeyene hak olmaz yakın
Bizim hak katında elimiz vardır
Bizim söyleyecek sözümüz vardır*

Dr. Bülent Keleş de kısa bir selamlamadan sonra, Aschaffenburg Cemevinin başarı ile başlatmış olduğu Ulu Ozanlar serisini tanıttı: *“Bugün ikincisini yapıyoruz. Ulu Ozanlar serisini yedi ile sınırlandırmış olsak da ‘eri erden, piri pirden ayırmak’ yoktur bizde”* diyerek, Alevilik inancındaki ozanların yedi ile sınırlandırılmasının mümkün olamayacağını belirtti. Ayrıca, eserlerinde halk dilini açık ve yalın bir şekilde kullananlar arasında Yunus Emre, Kaygusuz Abdal gibi isimlerin yanı sıra daha birçok önemli ismin bulunduğunu belirtti.

Dr. Bülent Keleş, 1980 yılında İran’da doğan Doç. Dr. İlgar Baharlu’nun, ünlü İmam Nesîmî gibi Tebriz’li olduğunu ve bu nedenle aynı coğrafyayı paylaştığını vurguladı. Ayrıca, Baharlu’nun 2018 yılında tamamladığı “Safevi İdaresinde Toplumsal Dönüşüm” adlı doktora tezinin, 2021 yılında “Şah’ın Bahçesinde – Şah İsmail Öncesi ve Sonrası Kızılbaşlık” adıyla kitap olarak yayımlandığını belirtti. Baharlu’nun diğer kitaplarını da kısaca tanıttıktan sonra, hocanın Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’ne bağlı “Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü” müdürlüğünü de yürüttüğünü ekledi.

Dr. Keleş giriş konuşmasını, salonda bulunan yoğun ve heyecanlı kalabalığa ithafen *“bugün ulaşabildiğimiz kalabalık Cemevimiz adına güzel”* sözleriyle mutlu bir şekilde sonlandırdı.

Nükteleriyle de tanınan Doç. Dr. İlgar Baharlu, sözü aldıktan sonra, kendisine düzülen methiyeye -salonda bulunan dinleyicileri de içine alacak şekilde- şu anekdotla karşılık verdi:

“800 yıl önce bir dervişe sormuşlar, cehennem ve cennet neresi, diye. Derviş de yanıt vermiş: Cennet, gönül birliğiyle dostların bir araya gelip sohbet etmeleridir. Cehennem ise, gönül birliği olmadan bir araya gelmeleridir, zorla bir arada olmalarıdır.”

Baharlu, çocukluğunda bilhassa ninesinden duyduğu hikâyelerle büyüdüğünü, bunların bugün de kulağında tınladığını anlattı. Yine Ulu Ozanlardan Fuzûlî'nin, "Hadikatü's-Süada" (Saadete Ermişlerin Bahçesi) adlı eserinde anlatılan Kerbela katliamını çocukluğunda defalarca dinlemiş olmasına rağmen bugün bile okurken hâlâ gözlerinin dolduğunu belirtti. Ve bu eserin Azerbaycan Türkçesi ile kaleme alındığı için modern zamanda da rahat okunabildiğini vurguladı.

Ancak Seyyid İmadeddin Nesîmî'yi okumanın kolay olmadığını vurguladı. Bunun birden fazla nedeni olduğunu belirterek, en önemlisinin Nesîmî'nin değişlerinde ve şiirlerinde Farsça ve Arapça kökenli kelimelerin çok sık kullanılması olduğunu söyledi. Ayrıca bazı şiirlerinde, uzun heceler gerektiren ve Türkçenin kelime yapısına tam olarak uymayan aruz ölçüsünü tercih etmesinin de anlaşılmayı zorlaştırdığını ifade etti. Nesîmî'nin şiirlerini güç kılan bir diğer unsurun ise, eserlerinin derin bir felsefi altyapı taşıması olduğunu ekledi.

Ardından, felsefi yönü güçlü bir inanç akımı olarak ortaya çıkan Hurûfîlik üzerinde durdu.

HURÛFÎLİK

Kelime Kökeni:

“Hurûfî” kavramı, Arapçada “harf”in çoğulu olan “hurûf”tan türetilmiştir.

Tekil: حَرْف ; حَرْف [ħarf]

Çoğul: حُرُوف ; حُرُوف [ħu'ruf]

Sözlük Anlamı:

“harflere tâbi olan(lar)”;

“harflerle uğraşan(lar)”

Doç. Dr. İlgar Baharlu, Nesîmî'nin Hurûfîlik ekolünün en önemli temsilcilerinden biri olduğunu vurguladı. Bu felsefi akımın Azerbaycan ve İran topraklarından sonra Anadolu'ya taşınmasında Nesîmî'nin önemli rol oynadığını söyledi. Bâtını anlamlar taşıyan Hurûfî düşüncesini deyişlerine işleyerek, Anadolu'daki Alevi-Bektaşî topluluklarına tanıttığını ifade etti.

Ayrıca Hallac-ı Mansur'un “Ene'l-Hakk” (Ben Hakk'ım, Hakk bendedir) söylemiyle özetlenen tasavvuf anlayışının ve İbn Arabî'ye atfedilen Vahdet-i Vücut (Varlığın Birliği) öğretisinin de Anadolu'ya taşınmasında Nesîmî'nin önemli bir katkısının bulunduğunun altını çizdi.

Dr. Bülent Keleş'in, “*Alevi dünyasında nice şair vardır; fakat Nesîmî bugünlere kadar gelebilmiştir. Peki Nesîmî'yi Nesîmî yapan ekol nedir, Hocam?*” sorusuna, Doç. Dr. İlgar Baharlu şu cümlelerle giriş yaptı: “*Soru, görünürde basit ama çok derindir. Nesîmî, hem felsefi hem de teolojik düşünceyi harmanladığı için bugünlere kadar gelebilmiştir.*”

Baharlu, bu yanıtın ardından Bağdat ekolünü anlatarak, bu ekolün her şeyi ‘**korku**’ ile tanımladığını, yalnızca şeriatı esas aldığını ve tarikata neredeyse hiçbir alan tanımadığını belirtti.

Ardından, Arap dünyasında başlayan bu anlayışın dışında, Halife'nin merkezinden çok uzakta bulunan Horasan coğrafyasında yeni bir akımın ortaya çıktığını dile getirdi. Şöyle devam etti: “*Örneğin Nişabur'da –Bağdat'a*

yaklaşık 2 bin kilometre uzaklıkta– ‘Ben neden Allah’tan korkayım?’, ‘Niçin beni yaksın ki?’ gibi düşüncelerin yayılmaya başladığını görüyoruz. Bu çevre, şeriatın öne sürdüğü kavramları sorguluyor; düşüncede adeta bir devrim yaratıyor.”

Baharlu, bu nedenle Nesîmî’yi tek başına değerlendirmenin doğru olmayacağını, diğer mutasavvıflarla birlikte ele alındığında çok daha iyi anlaşılacağını ifade etti.

Horasan coğrafyasında Melâmîlerin, Kalenderîlerin, Haydarîlerin ve benzeri tasavvuf akımlarının ortaya çıkışını, bu toplulukların dünyanın zenginliklerinden bütünüyle uzak durma anlayışını, ardından Fütüvvet hareketinin yayılışını ve Anadolu’da esnaf teşkilatı olarak Ahîliğin gelişimini anlatarak tasavvuftaki bu akımları ana hatlarıyla özetledi.

Tasavvufî Zümreler ve Hareketler

Topluluk / Hareket	Ne Zaman Oluştular?	Nerede Oluştular?	Örnekleriyle Kısa Anlamı
Melâmîlik	9.–10. yüzyıllar	Horasan (özellikle Nişabur çevresi)	nefsini gizlemek, gösterişten kaçmak, iyiliği dahi saklamak; tasavvufî tevazu ve “kınanmayı göze alma” öğretisi
Fütüvvet Hareketi	9. yüzyıl sonları – 10. yüzyıl	Horasan ve Irak coğrafyası	gençlik–yiğitlik örgütlenmesi; ahlâk, cömertlik, dürüstlük, dayanışma ve toplumsal adalet ilkelerini yayma
Haydarîlik	12. yüzyıl ortaları	İran / Azerbaycan bölgesi	kişinin nefsinin terbiye etmesi; saç–sakalı tıraş etmesi; dünya nimetlerinden ve zevklerinden tamamen uzak durması
Kalenderîlik	12.–13. yüzyıllar	Özellikle Horasan; İran ve Orta Asya coğrafyası	dünyadan el etek çekme, mal–mülk sahibi olmama, toplum dışında bir “dervişlik” ve özgür ruh hâli
Ahîlik	13. yüzyıl	Anadolu (özellikle Kırşehir – Ahî Evran çevresi)	esnaf teşkilatı; mesleki ahlâk, kardeşlik, dayanışma ve adalet temelli toplumsal düzen kurma

Baharlu, Bağdat ekolünün korku temeline karşı, ‘sevgi’ temelli, ilahi aşk temelli düşüncelerin filizlendiğini dile getirdi.

Örnek olarak, ilahi aşkı Sufi geleneğine kazandıran İran’lı mutasavvıf Bâyezîd-i Bistâmî’nin hayatına ve düşünce dünyasına kısaca değindi.

Bâyezîd-i Bistâmî

(Doğumu: 803/804; Hakk’a yürüyüşü: 870’li yıllar)

İran’ın, dağlar ve çöllerle çevrili Bistâm bölgesinde yaşıyor.

Tanrıya olan aşırı samimi duygusundan ve O’na olan sarhoşluk halini alan sevgisinden dolayı, ‘Sarhoş Sufi’ lakabını alıyor.

Sufliliğe kazandırdığı kavramlar/mertebeler:

- “Bekâ Bî’Allah”
= “Hakk ile var olmak”, “Hakk ile bir olmak”
- “Fenâ Fî’Allah”
= “Hakk’ta yok olma”, “Kişinin Hakk’a en yakın olduğu ruh hâli”

Bâyezîd-i Bistâmî’nin; öğretisinde Aleviligin de temelinde yatan insan ve Hakk sevgisinin sadece dünyevi bir sevgi değil, derin bir manevi bağ ve Hakk’ın sevgisiyle özdeşleşmeyi ifade ettiğini, bunun dışında Vahdet-i Vücut (Varlığın Birliği) anlayışını “En-el Hakk” sözü ile benimseyen bir mutasavvıf olduğunu belirtti.

Bu çerçevede “Hacc-ı Ekber” (= “En büyük Hac”) düşüncesinin Alevilikte Bâtını bir anlam taşıdığını, ‘Hac’ kavramının daha çok sembolik olduğunu, sonuç itibarıyla İnsan-ı Kâmile (olgun insana) ulaşmasını ifade ettiğini söyledi.

Hacc-ı Ekber – Sünnilik ve Alevilikteki Anlamları

Konu	Sünnilikte "Hacc-ı Ekber"	Alevilik ve Bektaşilikte "Hacc-ı Ekber"
Temel Anlamı	Zilhicce ayının 9. günü (Arefe günü) yapılan büyük hac. Bazı yorumlara göre cuma gününe rastlayan hac günü.	"Manevi-Bâtını Hac"; insanın kendi özüne, gönül Kâbesine ve Hakikat'e yaptığı içsel yolculuk.
İbadetin Niteliği	Fiziksel bir ibadet: Mekke'de Kâbe, Arafat, Mina, Safa-Merve gibi mekânlarda yapılan ritüeller.	İçsel bir ibadet, nefis terbiyesi, İnsan-ı Kâmile yönelme, gönül temizliği, Hakk ile birleşme.
Kâbe'nin Konumu	Fiziksel Kâbe, hac ibadetinin zorunlu merkezidir.	Kâbe sembolik anlam taşır. "Kâbe insandır", "Kâbe gönüldedir" anlayışı hâkimdir.
Amaç	Farz olan hac ibadetini yerine getirerek Allah'a kulluğunu göstermek.	Manevi olgunluğa erişmek, insanlığa hizmeti en yüksek ibadet saymak, Hakk'ı gönülde bulmak.
Önem Verilen Boyut	Dışsal (zâhirî) ritüeller ve şer'î yükümlülükler.	İçsel (Bâtını) arınma, ahlaki olgunluk, sevgi ve adalet yolu.
Sözler / Öğretiler	"Hac, gücü yetene farzdır."	"Bizim Haccımız insanın kalbidir"; "Kâbe Arab'ın ise, Kâbe Araplarındır; bizim Kâbemiz insandır."; "Eğer aradığın Kâbe ise, Kâbe sendedir, senin içindedir."
Sonuç	İslam'ın beş şartından biri tamamlanmış olur.	Manevi dönüşüm gerçekleşir; gönül Kâbesi yapılmış sayılır; Hakk yoluna erme hedeflenir. Alevilikte ve Bektaşilikte, din <u>insana</u> hizmet için gelmiştir.

Doç. Dr. İlgar Baharlu, bu kavramı daha geniş açtıktan sonra, Sümmânî Baba'dan (Âşık Sümmânî) ve İbretî Baba'dan (Âşık İbretî) sözler ile pekiştirdi.

Âşık Sümmânî:
Ceylan Gözlerine Kurban Olduğum

*Bir gönül yapması yüz bin hac olur,
Siz gönül yapmasın bilmez misiniz?*

...

*Kimi sevap için Kâbe'ye varır,
Kâbe gönlünüzde, bilmez misiniz?*

Âşık İbretî:
Değiliz

*Minareye çıkıp bize bağırma,
Haberimiz vardır, sağır değiliz,
Sen kendini düşün bizi kayırma,
Sizlerle kavgaya uğur değiliz.
Her yerde biz Hakk'ı hazır biliriz,
Olgun insanları Hızır biliriz,
Bundan başkasını sıfır biliriz,
Tahmininiz yanlış, biz kör değiliz.*

Bu dizelerden sonra zâkir Ali Çam, Nesîmî'nin bir deyişini daha seslendirdi:

*Erenler Şah'tan gelirler
Ali derler pirimize
İmamların erleriyiz
Münkir ermez sırrımıza.*

...

Nesîmî der bak ta pişir
Özüne muhabbet düşür
Bezirganlar gevher taşır
Günden güne şarımıza.

Doç. Dr. İlgar Baharlu, Nesîmî'nin “*Mende Sığar İki Cahan, Men bu Cahana Sığmazam*” sözünden yola çıkarak, Alevilik'teki cennet ve cehennem kavramları üzerinde de durdu ve şu sözlerle topladı:

“Yani Nesîmî diyor ki, benim içimde iki cihan vardır. Cennet ve cehennem içimdedir, diye de anlayabiliriz, bunların ikisi de benim içimdedir.”

“Cennet, eşitinin kafasını aynı yastığa koyduğunda, rahat uyumandır. Cehennem ise, aynı durumda, rahat uyuyamamandır.”

Kısa bir aradan sonra zâkir Ali Çam, Nesîmî'den bir deyiş daha dillendirdi:

*Har içinde biten gonca güle minnet eylemem
Arabi Farisi bilmem, dile minnet eylemem
Sırat-i müstakim üzre gözetirim rahîmi
İblisin talim ettiği yola minnet eylemem.*

...

*Oy Nesîmî, can Nesîmî ol gani mihman iken
Yarın şefaathim Ahmed-i Muhtar iken
Cümlemin rızkını veren ol gani settar iken
Yeryüzünün halifesi Hünkâra minnet eylemem*

Deyişin ardından Nesîmî'nin hayatına dair “*Elimizde hayatı hakkında fazla bilgi yok ama Hurûfîlik hakkında çok çok yazılar, tezler ve diğer araştırmalar var*” diyen Baharlu, Nesîmî'den birkaç kısa anekdot sunduktan sonra, Hurûfîlik hareketinin kurucusu ve önderi sayılan Fazlullah Esterabadî'nin (Fazlullah Hurûfî olarak da bilinir) yaşamı ve öğretisi ile müridi Nesîmî arasındaki bağlantılara dair daha geniş ve detaylı bir sunum gerçekleştirdi.

Bütün harfler ve biçimler, noktanın uzantısı, noktanın türevi olarak görülür. Bu nedenle, Tanrı'nın maddeler evrenindeki ilk belirlenmesinin nokta olduğuna inanılır.

Elif bir noktanın uzantısıdır, başlangıç nokta ile başlar, Elif olur, B ile devam eder ve B harfinin altındadır saklı nokta. Her şeyin özü, tüm çizgilerin ana temeli, bulunamayan gizli tek noktadır. Ve o nokta için Hz. Ali, ‘*B'nin altındaki noktayım*’ diye işaret buyurur.

Hallac-ı Mansur'un, Hurûfîlik sisteminin temelini oluşturduğunu ve Fazlullah Esterabadî'nin de bundan etkilendiğini açıkladı.

Doç. Dr. İlgar Baharlu, Hurufilik düşüncesinin temelinde Arap alfabesindeki 28 harf ve Farsçadaki 32 harf bulunduğunu belirtti. Baharlu, Hurûfîlikte yedi rakamının kutsal kabul edildiğini, çünkü insanın yüzündeki yedi hattın Hakk'ın tecellisi olarak görüldüğünü ifade etti. Ayrıca, Hurûfîliğin evreni üç döneme ayırdığını; Peygamberliğin Âdem'den Muhammed'e, imamlığın ise Hz. Ali'den İmam Hasan el-Askerî'ye kadar sürdüğünü, Tanrılığın ise Fazlullah ile başladığını vurguladı. Baharlu, bu rakamların Hurûfîlik öğretisindeki önemini ve ayrıca Alevilik ile Bektaşilikle olan bağlantısını çeşitli örneklerle açıklayarak dinleyicilere derinlemesine bir anlayış sundu.

Baharlu, harflerin ve rakamların sadece İslam dünyasına ait olmadığını vurguladı: *"Bu semboller, daha önceki inanç sistemlerinde de önemli bir yer tutuyordu. Örneğin, Yahudilikteki mistik dinî yorumlamaların temelini oluşturan Kabala'da, Antik Mısır ve Antik Yunan kültürlerinde ve sonrasında*

Hristiyanlık üzerinde de etkisi olan Gnostisizm'de kavramlar ve özellikle rakamlar büyük rol oynamaktadır." Baharlu, tüm bu kültürlerin Hurûfîliğe etkisini kısa kısa örneklerle sundu.

Doç. Dr. İlgar Baharlu, Hristiyanlıkta Gnostisizm hakkında yapılan suçlamaların (*"mürşit, zındık, kâfir, Mecusi"*) Anadolu coğrafyasındaki Sünni ulema tarafından Alevilik ve Bektaşilik için de benzer şekilde kullanıldığını belirtti. Fazlullah Esterabadî, Hallac-ı Mansur ve Seyyid İmadeddin Nesîmî gibi önemli düşünürlerin, işte bu benzer suçlamalar nedeniyle ölüm cezasına çarptırıldıklarını vurguladı.

Baharlu, Seyyid Nesîmî'nin Halep'te derisi yüzölürken idam edilirken yaşanan meşhur bir anekdotu aktardı:

Malikî kadısı [*Sünni İslam'ın dört ana mezhebinden biri olan Malikî mezhebine mensup bir yargıç*], Nesîmî'yi yargılayıp idamına karar verir.

Kadı, şehadet parmağını kaldırır ve Nesîmî'yi lânetlemek için fetva verir ve şöyle der:

“Bu zat o kadar murdar biridir ki, derisi yüzölürken pis kanı herhangi birinin vücuduna temas etse, orasını kesmek lâzım gelir”.

Hakk'ın hikmeti gereği, Nesîmî'nin derisi yüzölürken bir damla kanı, din âliminin işaret parmağına sıçrar.

Bunun üzerine, orada bulunanlar kadıya kendisinin verdiği fetvayı hatırlatırlar. Fetvaya göre, kadı efendinin parmağının kesilmesi gerektiğini söylerler.

Ancak kadı, *“Biraz su ile temizlenir”* veya *“Yıkayınca geçer”* diyerek parmağını kestirmeye yanaşmaz.

Bunun üzerine Seyyid Nesîmî'nin gülümseyerek şu beyti söylediği rivayet edilir:

*“Zâhidin yek parmağın kessen,
döner Hakk'tan kaçar!
Âşık-ı sâdıkı gör,
serpâ soyarlar ağlamaz!”*

*(Modern Türkçesi:
Zahidin bir parmağını kessen,
parmağı vermektense dönüp Hakk'tan kaçar!
Ama gör ki bu gerçek âşığı,
tepeden tırnağa soyarlar da ağlamaz, sesi çıkmaz!)*

Doç. Dr. İlgar Baharlu, panelin sonuna doğru, gelen sorulara cevaplar verdikten sonra, derin felsefi sunumunu Nesîmî'nin alttaki şiirini Azeri Türkçesiyle okuyarak bitirdi:

Dilbərə, mən səndən ayrı ömrü, canı neylərəm?

Təxti-tacı, mülkü-malı xanimanı neylərəm?

İstərəm vəsli-camalın ta qılam dərdə dəvə

Mən sənin bimarınam, özgə dəvanı neylərəm?

*Ey müsəlmanlar, bilin, yar ilə xoşdu bu cahan,
Mən ki, yardan ayrı düşdüm, bu cahanı neylərəm?*

*Çox dualar qılmışam mən xaliqin dərgahına,
Çün muradım hasil olmaz, mən duanı neylərəm?*

*Dilbər aydır, ey Nəsimi, sabir ol, qılma fəğan,
Mən bu gün səbr eyləsəm, danla fəğanı neylərəm?*

Türkiye Türkçesi:

Ey Dilber, ben senden ayrı tende canı neylerim?

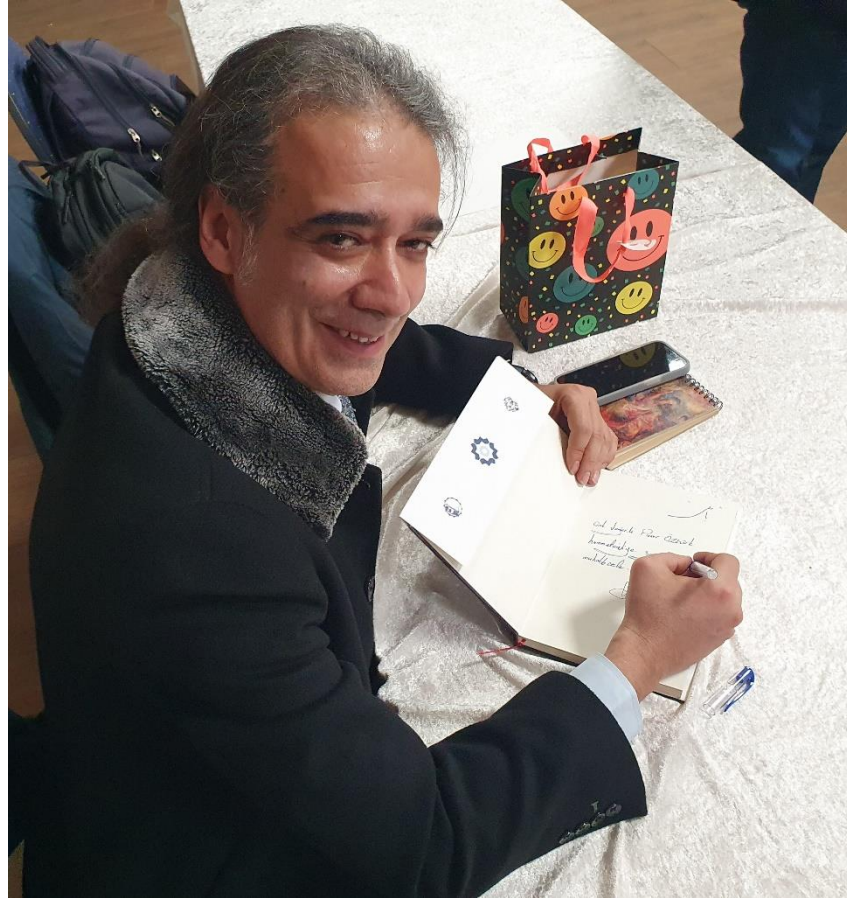
Tacı tahtı, mülkü malı, hanümanı neylerim?

*İsterim vaslı cemalin ta kılam derde deva,
Ben senin bimarınım, özge devayı neylerim?*

*Ey Müslümanlar, bilin kim, yar ile hoştur cihan,
Çünkü yardan ayrı düştüm, bu cihanı neylerim ?*

*Çok dualar kılmışım ben halikın dergahına,
Çün muradım hasil olmaz, ben duanı neylerim?*

*Dilber dedi, ey Nesîmî, sabır kıl, etme figan,
Ben bugün sabır eylersem, daha figanı neylerim?*

– Makalenin Sonu –

Panelin adı:

“Mende Sığar İki Cahan, Men bu Cahana Sığmazam” – Ulu Ozanlardan Hakk İçin Derisi Yüzülen, Sözünde Dirilen Seyyid Nesîmî Paneli

Hazırlayan:

“Uluslararası Alevi Araştırma, Dayanışma ve Eğitim Vakfı” adına Hüseyin Barış ÖZTÜRK

Fotoğraflar: Alevi-Portal.net

Bu makale 20 Aralık 2025’te tarihinde Alevi Portal’da yayınlanmıştır.

© Alevi-Portal.net